

1559 Kristlok

Han hadde kommet hit fra Pommern. Folket her i nord var ikke så gudfryktige som menneskene på de store slettene i Polen, hvor gudstroens sanne ansikt virkelig hadde fått utfolde seg. De nye radikale strømninger hos tyskerne i vest, samt vedvarende politiske uroligheter og krig, hadde gnagd ham i en årrekke. Hans arbeid som sjelesørger blant soldatene gjorde et sterkt inntrykk. Det å mane til innsats, som soldat i Guds tjeneste - vel

vitende om at det ga ham nye ufrivillige oppdragsgivere, tok på. Rett nok var han sterk, men han skjønnte at her ville han fort bli gammel - om han i det hele tatt fikk muligheten til det. Krigsprestene ble oftere og oftere meiet ned. Korset, kjolen og sakramentene ga ham ikke lenger beskyttelse. Da ryktene tilsa et bedre liv i det kjøligere nord, hadde han på linje med en del andre i samme situasjon gitt seg selv et kall mot nordlyset. Stridighetene etter Albrecht av Mecklenburg og dronning Margrete hadde for lengst lagt seg. Etter at Christoffer av Bayern plutselig døde barnløs, stod den skjøre Kalmarunionen uten konge og uten naturlige arvinger til tronen. Det danske riksrådet hadde problemer med å få godkjent noen som konge i Norge, og Sverige sprengte Kalmarunionen i 1448 ved å velge Karl Knutsson Bonde til konge. Erkebiskopene fikk dermed fritt spillerom og stor makt gjennom de neste nitti årene. I sin tidlige oppvekst ble han preget av Henrik den 8's brudd med paven. I studietiden merket han hvordan Cromwell albuete seg frem, var helt uten følelser og fri for alt som het samvittighetskvaler. Han hadde hørt at Cromwell satt oppe lange kvelder og prikket ut de som skulle uskadeliggjøres. Cromwells spioner arbeidet stille og effektivt innenfor et avansert angiversystem. Det het seg at Cromwell drev etnisk rensing. Lettelsen var stor da Cromwell selv havnet på skafottet i juni 1540. Likevel følte han seg ikke trygg.

Elisabeth

Maria Stuart

Som ung prest hjemme i Skottland merket han den gryende kampen mellom halvsøstrene Maria den blodige og Elisabeth. Marias enorme besettelse for å gjeninnføre katolisismen i England hadde kostet hundrevis av protestanter livet. For en radikal prest som ham selv, så ikke fremtiden lys ut. Og Maria Stuarts oppvekst i Frankrike sementerte sterke katolske holdninger. Et par år etter at han forlot sitt kjære Christlach i Southend, ble Maria gift og kronet til fransk dronning. Senere kom hun hjem til Skottland, men ble tatt til fange av opposenten Elisabeth, som lot Maria Stuart og en rekke fremtredende katolikker henrette. Som *protestant* kunne han muligens ha reist hjem til sitt kjære Skottland igjen. Men han var ikke sikker. Nå, i 1559 - hadde Elisabeth nettopp blitt kronet, og siden hun ikke hadde de dype religiøse følelser - var han usikker på Skottlands skjebne. De sterke klanlederne i Skottland og Irland ga ikke opp sin katolske tro så lett.

Da han forlot sitt hjemland, var det ikke en flukt. Han kalte det ei reise i Guds tjeneste. De nordiske landene hadde gått fra pavevelde til kongemakt. Det var stor ekspansjonslyst fra flere hold på østre side av Østersjøen. Den tyske ordensstaten Livland var i ferd med å gå i oppløsning. Motsetningene mellom Danmark og Sverige økte. Likevel stod de sammen med Polen for å stenge Russland ute. Men Ivan den grusomme sendte sine ville herskare inn i ordenens besittelser: Estland og Livland, og satte seg fast i Narva. I Polen var det ganske rolig. Sigismund den 2. August hadde fått kontroll over landet, og stabiliserte økonomien. Hansastatenes innflytelse hadde gitt frukter. Religionsfriheten var befriende, der den unge skotske presten hadde med seg en del tankegods fra både Martin Luther og Johan Calvins doktriner. Det var derfor til Pommern han følte seg kallet. Men hans kall ble alt annet en fredelig. Plutselig befant han seg som krigsprest i Pommern, senere på grensene i Baltikum. Ivan den grusomme bar sitt navn med rette, selv om det verste skulle komme senere.

I Norge hadde kong Christian 3. befestet sin makt, og i Trondhjems len - som den gangen bestod av trøndelagsfylkene, Jämtland og Härjedalen, hadde han erstattet bispestolen med Torbjørn Olavsen Bratt, en superintendent valgt direkte av kongen selv. De geistlige ble parkert. Ikke engang under kongens hyllingsmøte fikk de delta. Men kongen skjønte snart at han ikke kunne frarøve folket sine åndelige ledere. Derfor var han gjennom superintenden Bratt på jakt etter lojale prester for å skape rotfeste i mindre annekskirker. Da Ivan den grusomme brente grensetraktene i Finland i 1555, bestemte krigspresten seg for å søke nordover. Dette var bakgrunnen for at han kom til Stjørdalen. Det var ikke særlig

attraktivt hva gjaldt mulig karriere eller økonomisk utbytte, men det ville kunne gi ham et etterlengtet behov for å roe ned nervene. Han følte at krigstjenesten hadde gjort ham ustabil, han lot seg friste og ble mindre forutsigbar. Det ble ofte minste motstandsvei. Begjæret ble større, grådigheten farligere. Han sågar hoppet over sine pålagte bønner. Fra sin oppvekst og

studietid, med rivende skjæringspunkter, hadde han tatt med fra katolisismen et pålegg om sølibat. Det skulle bli skjebnesvangert.

Nå satt han på prestegården til Skjølstad kirke, soknekirke under Værnes og "bispestolen" i Nidaros. Han hadde på en måte flyktet unna smertene, voldtektene, døden - all elendigheten i Baltikum. Her, mest på en avsidesliggende høyde - satt han og så utover dalen, ut mot fjorden, sørover mot de høye fjellene. Det var så stille, ikke en lyd. Men hvem kunne vel lage en lyd her, det bodde knapt mennesker i mils omkrets. Svartedauen for tohundre år siden ryddet ut om lag halvparten av befolkningen. Det tok tid å bygge seg opp igjen. Storgårdene hadde blitt enda større, som et lite pulserende samfunn i seg selv. Prestegården var ikke noe unntak. Året er 1559 og kong Christian den 3 var nettopp død. Kongens bestefar var den første av huset Oldenburg som skulle bestige den dansk-norske tronen. Hans valgspråk var: "Dyden viser vei". Dette var et valgspråk vår prest skulle få store problemer med å forholde seg til.

Han følte seg mest som straffedømt gjennom en selvpålagt renselsesprosess på den avsidesliggende plassen Skjølstad i Hegra. Embetet var ikke rare greiene, men det ga ham sinnsro. Prestegården var velstelt med stor tjenerstab: stallmester, fjøsmester, husfrue og et utall med tauser og drenger. Hans krigstjeneste hadde gjort ham til en hard mann. Intellektuelt var han i en annen verden enn sin menighet. Han hadde passert førti år, en gammel mann - hvor gjennomsnittlig levealder var omkring 35. Hans sølibat hadde plaget ham i en årrekke. Han hadde syndet mang en gang, utnyttet sin stilling og kraft. Han ville det ikke slik, men lot seg friste - det var alltid en unnskyldning på lur. Samvittigheten gnagde. Alt dette til tross, så følte han mer og mer fred og sinnsro etter å ha kommet til Skjølstad. Han var endelig på bedringens vei, trodde han. Ute hørte han Solveig lokke på noen ungdyr, de skulle bli med på *stølen* - eller *beite* som de kalte det. *Stølen* var nok et begrep de brukte lengre vest i landet, og betydde et sted hvor buskapen gikk på beite og tausene gikk til og fra hver dag for å melke og stelle dyra, en såkalt melkeplass i utmarka. Beitlandet og Bulandet var typiske slike plasser. Ungguttene lå omtrent ute hele sommeren som gjetere. Idet fine beiteområder ble mer permanente, og enkle hus og overnattingsmuligheter ble etablerte, forandret begrepet seg fra *støl* til *seter*. Presten fant behag i å følge med Solveig innover av og til. Avstanden til Beitlandet var nå så stor, over et par timers gange - at de hadde reist et godt hus for budeia og et overbygg for dyrene. Her kunne presten være alene i lag med Solveig. Det var ikke bare dyrene som lot seg lokke av ungjenta.

Det var noe spesielt med Solveig. Hun hadde kommet til prestegården som 11-årig taus fra en plass lengre oppe i bygda. Der var de 12 barn. Alle måtte ut å tjene. Noen allerede fra 8-års alderen. Faren drakk, forsømte sin kirkegange og mora hadde flere ganger anmeldt sin mann til kirka. Det var et hjem i fattigdom, oppløsning og uten kjærlighet og trygghet. Det var godt for lille Solveig å komme til prestegården. Hennes takknemlighet utviklet seg til et vinnende vesen av de sjeldne. Snart var hun en fullmoden kvinne, nesten trolsk vakker. På setra kunne hun fremstå som ei forførerisk hulder uten å ville det. Det oppstod et fortrolig forhold mellom Solveig og presten, han som sjelesørger og mentor. Presten hadde alt det hun hadde savnet hjemmefra. Hun visste ikke om annet, kun disse to forskjellige verdener - to ytterligheter. Hun forstod ikke hvor farlig det kunne være. Men presten forstod. Han visste bedre, selvsagt - men lot faderligheten overta, utnyttet hennes manglende trygghet hjemmefra, gled inn i alle tenkelig og utenkelige roller. Det måtte gå som det gikk. Sølibat var ingen enkel tilstand. ”*Dyden viser vei*”, hadde gamlekongen Christian sagt.

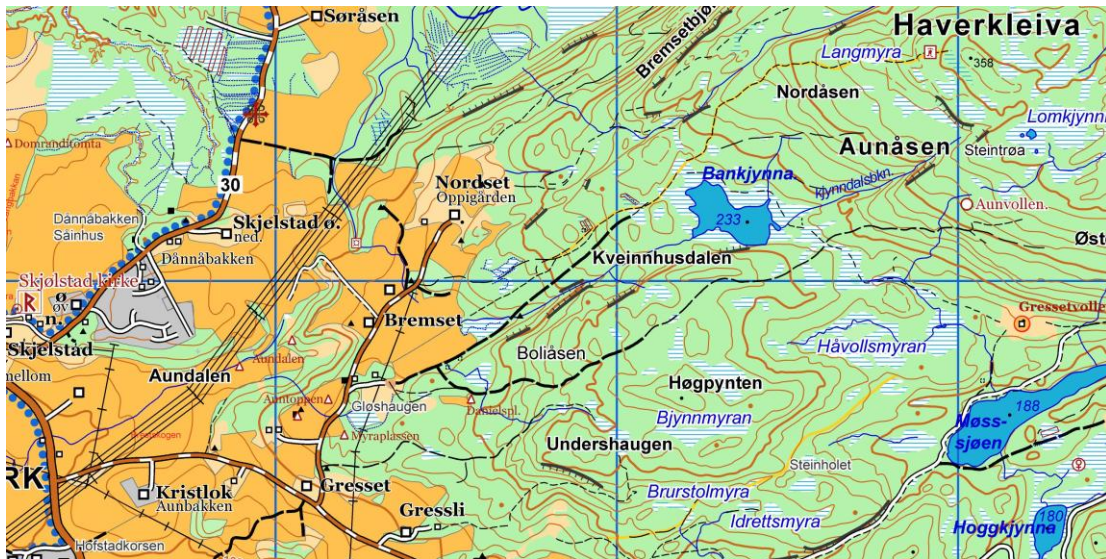
Sommeren hadde blitt i heteste laget i dobbelt forstand. Noen tisket og tasket, men prestekragen slo ring om makta. Presten var besatt. Stakkars Solveig kunne lite gjøre. Ved juletider ble hun forfremmet. Hun kom inn i huset. Ble prestens oppasser. Presten fortsatte å forsømme sine bønner. Han unnskyldte seg ovenfor sin egen samvittighet med ”*at dette var da helt normalt*”. I hele embetsveldet, hos kongemakta og de øvre samfunnslag ga rollen og funksjonen visse privilegier. - Utpå våren ba Solveig om setertjeneste igjen. Det forundret alle, unntatt presten. Han visste hva som var på gang. Datidens kvinneklær skjulte hennes tilstand meget lenge. Solveigs ensomhet på setra ga henne muligheten. Hun skjønnte at dølgsmål var ensbetydende med døden.

Hun hadde tenkt gjennom alle alternativene. Prestens forslag om å få en dreng til å erkjenne seg farskapet, underforstått la presten kjøpe seg et alibi, var en utvei. Reise vekk, en annen - men hvem ville vel ha ei taus med en lausunge? Sommeren ble smertefull for Solveig. Presten begynte å bli fjern, tvilen kom. Han hadde erfaring fra felten i Polen. ”*Der dumpet de unger daglig*”, fortalte han. For Solveig ble signalene så uklare. Da tiden nærmet seg ble presten borte. Solveig ble alene på alle måter. Da bestemte hun seg for å gå til bygda å snakke med presten. Hun kom ikke lenger enn til Langmyran ved Haverkleiva.

En vakker høstdag var et par unge guttlarver på fisketur ved det store tjernet innenfor det som senere ble hetende Kveinnhusdalen. Den dagen forandret deres liv. De fant nemlig et barnelikk i vannkanten. En time senere stod de foran presten og fortalte den grufulle nyheten. ”*Hadde det bare vært en gutt alene som hadde funnet barnet*”, tenkte presten i sitt stille mens han febrilsk og panisk lette etter utveier. Noen dager tidligere hadde Solveig helt utslitt kommet til ham og fortalt at hun hadde gitt liv til ei lita jente. Hun hadde etter noen timer klart å komme seg på beina, fikk skjult ungen i ei løe ved Nordåsen - og tatt seg nedover mot prestegården. Hva skulle de nå gjøre? Presten hadde ikke noe valg, han måtte bli med Solveig tilbake til

ungen. Da de passerte tjernet stod brått løsningen klar i hodet på ham. Krigens hardhet vant over fornuften og det medmenneskelige. Han ble først skremt over sin hardhudethet, men samtidig lettet. ”Gå tilbake til Beitlandet og melkinga, du Solveig - dette skal jeg ta meg av”, sa han. For stakkars Solveig var det nok en annen melking som var i tankene. Det presset på i brystene.

Presten skjønte selvsagt at han ikke kunne ”kjøpe” to gutter. Hadde det som nevnt bare vært en. Han skjønte at i løpet av timer ville hele bygda få vite om barneliket. Med tanke på de ryktene som gikk om prestens utnyttelse av tjenestejenta, ville selvsagt også Solveig sprekke. Han så for seg embetsstandens og storbøndenes fordømmelse. De som ikke var likere selv. Allmuen skulle han takle, de var så vant til å bøye hodet uten å protestere. Likevel, det var ikke dette han hadde tenkt seg når han kom til Stjørdalen. Det var ikke dette han tenkte da han ba om nytt kall. Kvelden ble tung og forvirrende for presten. Den natta var han tilbake på slagmarka. Han gjenopplevde krigens gru med voldtekter og barnedrap. Det var ikke dette han var eslet til. Hvor lenge skulle han fortsette å synde? Ved midnatt våknet han i sin egen svette. Han så nå alt så meget klarere. Det gjenstod ei synd. Presten ble dagen derpå funnet i et tre på sørsida av bekken Skjøla, nedenfor prestegården. Det het seg at ”han omkom sig selv ved strikken”. Stedet ble i ettertid kalt for Presteskogen.

Det du her har lest, er en dramatisert og fingert historie med utgangspunkt i en tradisjonsfortelling tilsluttet Kristlok i Skjelstadmark i Hegra, den gangen Kristlok var prestegård - og det med stor sannsynlighet stod ei soknekirke på Skjølstad i perioden ca.1430 til 1589. Ja, ikke engang det er sikkert. Så ingen vet når, hvor og hvorledes. Det kunne ha skjedd slikt som skissert, eller med helt andre innfallsvinkler. Poenget med min oppdiktede versjon, er kun å vise til datidens normer, holdninger og samfunnsforhold. Tradisjonen nevnt i Hegraboka tilsier at en prest på Kristlok fikk barn med tjenestejenta si. Barnet ble født i dølgsmål, ble drept og kastet i et tjern øst av Bremseth. Dette tjernet fikk siden navnet Barntjernet. Barneliket ble funnet ei tid etter og saken ble visstnok oppklart. Straks vest for merket mot Hofstad stod det til for noen år siden en del trær, som ble kalt for Presteskogen. Det er fortalt at presten hengte seg selv for å slippe den strenge straffa loven satte for en slik forbrytelse på den tiden. Barntjernet/tjønna er kalt *Bankynna* i Hegraboka, bind II, side 198. På kartet i samme bok er tjernet benevnt *Barntjørna*, og på kartet til Roar Valstad heter tjernet for *Bankjynna*.

Hvem denne presten var, vet vi ikke. Det nevnes en Torstein Niclisson på side 154 i boka om Værnes kirke 900 år. Han faller delvis inn i et mønster med utgangspunkt i et pavebrev fra 1432, samt i relasjon til "hordøme". Hvorvidt det var ham selv, en sønn eller annen slekt som "ble tatt for hor", er vanskelig å finne ut av. Kunne derfor hendelsen skjedd så tidlig som på 1400-tallet? Kunne presten på Kristlok ha vært Torstein Niclisson eller en annen prest i hans slekt? Tja, kanskje - eller hvorfor ikke? Omtale av andre prester i middelalderen eller nyere tid sier ingenting om forhold som kan knyttes til tradisjonsfortellingen. Og "hordøme" kan gi assosiasjoner. - *Soga* har tross alt overlevd, og med stor sannsynlighet ligger det en viss sannhetsgehalt i det som er omtalt under gården Kristlok i Hegraboka, bind III - side 198. Dette bringer oss derfor til teorien som jeg har bygd min fortelling på, nemlig at det var en prest som het Kristlok, og at denne kom fra Skottland via Pommern. Presten Kristlok (Christlach) kunne ha vært en reell person, og som er opphavet til både tradisjonsfortellinga og navnet på gården. Folket på Kristlok i dag er Hanna Skogan og sønnen Per Steinar Skogan med familie. Sammen med Marit Krislok på Okkelberg vestre og Gunvor (mor) og Peder Andresen (sønn) på Buran i Markabygda, er disse mine fremste analytikere og kilder. Dette er meget dyktige personer, med rike historiske evner og tradisjoner dypt i sjela. Ingen av disse vil fraskrive muligheten for at presten het Niclisson, Christlach (Kristlok) eller lignende, og at han kunne ha kommet fra Skottland og/eller Pommern. Alle muligheter er åpne. Vi må derfor se videre på samtiden, dens samfunnsmønster og de navn som var i bruk.

Gunvor Andresen

Marit Krislok

Hanna Krislok Skogan

På den tiden det muligens var ei kirke i Skjelstadmark, var det ikke utenkelig at det kunne komme prester fra hele Nord-Europa. Paven og erkebiskopen vervet gjennom pavebrev flere til avsidesliggende kirker. At de ikke snakket språket var underordnet. De var så høyt hevet over folket, og gjennomførte ritualer som svært få brydde seg om - at det betød ikke noe om

verken de selv eller menigheten forstod særlig meget. Tysk, latin og andre uttryksmåter gjennomsyret det generelle embetsverket og det militære gjennom flere hundre år. Skillet var enormt mellom embetsstanden/geistlige og allmuen.

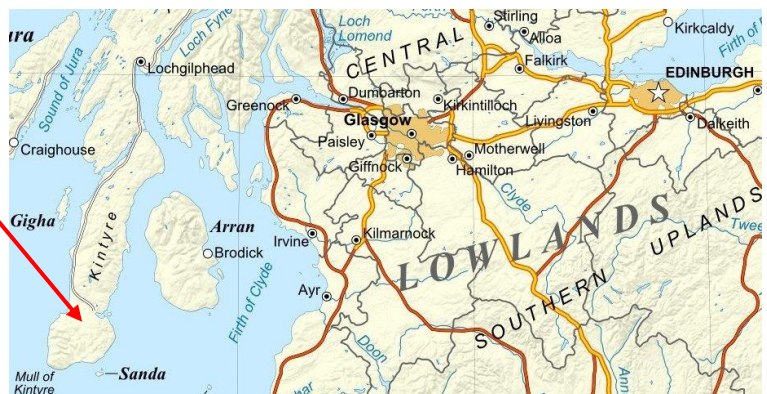
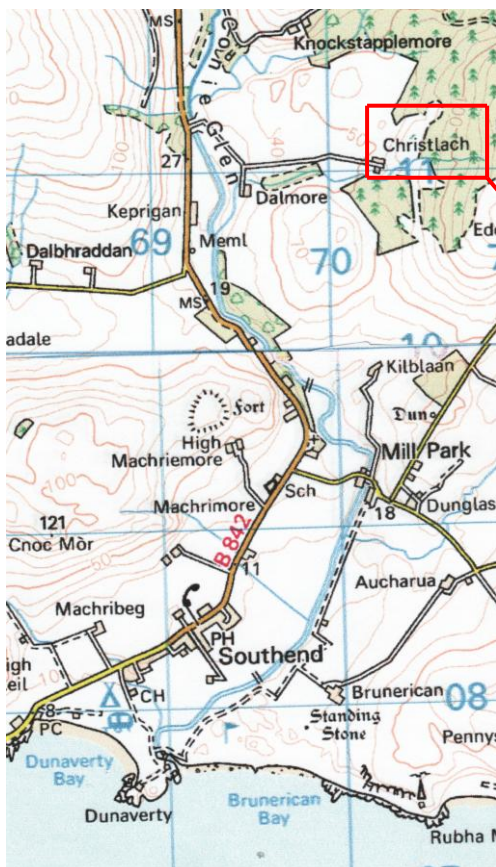
Peder Andresen på Buran gård i Markabygda er sønn av Gunvor Andresen, hvis bestemor var Gjertrud Skjelstad på Auset, født Krislok. Han er meget ivrig, og er av de som har gjort mest for å finne ut av navnet Kristlok. Det ligger i sakens natur at Peder har stor interesse for Skottland og Irland gjennom blant annet planer om destillering av Whisky på Buran gård. Han har tilegnet seg profesjonelt utstyr, samt vært i Skottland på kurs. Gjennom lokale historielag i Skottland har han kommet over gården / stedet Christlack, som i dag huser et Bed & Breakfast. Se kartet.

Ut ifra sine kilder, har Peder Andresen funnet frem til følgende: I 1509 lever en Morice McNeil. Han var det de kalte for "rector", som var en slags uavhengig sogneprest i Kil Blaen, i dag Southend. Han døde i 1527 og ble avløst av Gillicallum McNeil, alias McPherson. Fornavnet synes å være gælisk og betyr "tjener av Columba". St. Columba regnes ved siden av St. Andreas for å være Skottlands nasjonalhelgen. Columba var fra Ulster og reiste over til sine slektninger *skoterne*, for å utøve misjonering.

Tradisjonsfortellingen vil ha det til at han landet akkurat der navnet Kristlok kanskje stammer i fra. Han skulle ha oppholdt seg i ei hule, som fortsatt finnes på stedet. Senere reiste han videre nordover og grunnla klosteret på øya Iona. Det sies at grunnen til reisen videre nordover, skyldes det faktum at han kunne se over til Ulster, at *skoterne* var blitt delvis kristne og at han i stedet ville finne nye utfordringer hos hedningene i nord. Etternavnene McPherson og McVicar betyr "sønn av presten". McPherson (mac Vicar) var på Christlach i 1527 og utover. Klanene McNeil og McVicar var inngiftet i hverandre i følge hjemmesida til *clan mac Vicar*.

Peder Andresen og Ann Sissel Jørgensen

Kristlok er første gang nevnt i 1559 i Stjørdal. Overleveringer i slekta tilsier at det etter reformasjonen kom en prest (vicar) fra Skottland eller Irland til grenda Skjelstad i Stjørdal. Han hadde et opphold i Pommern før han kom til Norge. Kunne det ha vært en militær beordring? Det var utrolig mange skotter som deltok i kampene rundt Østersjøen. Familietradisjonen tilsier at han kanskje kom fra Irland, likeså vel som Skottland, som er ganske så naturlig, da det på den tiden ikke eksisterte eksakte grenser mellom de to landene. Ulster var det gæliske kjerneområdet helt til Cromwell brutalt forandret på hele maktbalansen, og sendte inn anglikanske lavlands-skotter og engelskmenn. På 500 tallet var det *skoterne* som fordrev *pikterne* rundt området der Christlach ligger. Avstanden over sundet er heller liten, og folk på hver side var like mye i slekt som trøndere og jämter. I 1545 ble navnet stavet Chrystloch, i 1605: Christlauch, i 1695: Christlach og i 1850 var det Christollach. De lærde er ganske så sikre på at det kommer fra et gælisk ord som betyr ”a lap” eller ”hollow”, som i sin tur vel kan oversettes med: grop, søkk - slik at det ble som et flak, en snipp som henger ut i fjorden. I Norge ble Kristlok skrevet Kriistlaag i 1559. I 1590: Christloch og i 1723: Chrislock. Professor Magnus Olsen griper fatt i Kristlok, og tror navnet er ledet ut av det latinske Locus Christi, som betyr *Kristi sted*. Allmuen var forsiktig med å tilknytte seg et opphøyet ord, slik at Hofstad eller Auna ble brukt. Professor Rygh heller til at ordet tyder ”tingstad” ved kirka. Uansett: tilkommet utenfra, gjerne skotsk. Samhandlingen med Skottland var meget stor på 15- 1600-tallet. Ut ifra både det skrevne og uskrevne kan vi med stor sannsynlighet derfor anta at det kom en prest til Skjelstadmark for nesten 500 år siden som het Kristlok eller tilnærmelsesvis.

En kan ikke se bort i fra at kirker har vært bygd i Skjelstadmark straks etter at Værnes ble etablert. Det ligger noe skjermende i seg selv i naturen, hvor sør- og sørvesthellingene tiltrakk folket. Aksen Bergskleiva - Slundgård ga beskyttelse, og datidens store flod: Stjørdalselva, var den trofaste kommunikasjonslinjen. De som har rede på det, hevder at det stod ei kirke på Skjelstad veldig så tidlig. Det er funnet både mur og steinsamlinger. På Hofstad (gudehov) kaltes en åker for Lunnan (offerlund). De første kirker ble vanligvis bygd i nærheten av gudehov, der forholdene fra før lå til rette for folkeansamlinger, samt ga en befestelse av det å seire over det ukristelige. På Hofstad er det funnet et krusifiks. Det kan være et beslag fra et relikvieskrin av irsk opprinnelse, eller et beslag på ei bok. Dette gir selvsagt ikke grobunn for å påstå at ei kirke har stått der eller i nærheten, men kombinert med de hendelser som utspant seg rundt Olav Engelbrektson, Steinvikholm og tiden frem til 1589, blant annet under sjuårskrigen (1563-70), med svenske rov og brenninger - ble det ikke mye igjen av gammel trosretning og symboler. Jfr. Claudius Collar og Claus Fleming som herjet stort i vårt område. Kirka var trolig ei lita stavkirke som naturlig nok etterlot seg så godt som ingen synlige bevis, slik steinkirker gjør. Med stor sannsynlighet stod denne før reformasjonen rett nord for dagens Kristlok, stedet ble kalt for Hofstad øvre, var prestegården - og som i sin tur skiftet navn til Christloch. Når kirka ble nedlagt er uvisst. Noen har hevdet at res. kapellan David Petræus var den siste som holdt messe i kirka. Han var kapellan i Stjørdal prestegjeld fra 1588 til 1600. I henhold til en protokoll fra 1589 ble kirka nedlagt fordi den ble ansett for å være ”kun ei Ølkirke”, underforstått: den ble av bøndene brukt like meget som et forsamlingslokale hvor gjestebud og drikkelag ble avholdt. Min teori er at kirka ble brent i desember 1564 av knektshøvedsmannen Mats Törne, hvis ordre var: ”*slå i hjel for Fote, skjende og plyndre overalt hvor man drager frem*”. Vår lensherre Herulf Skava klarte å

slå svenskene tilbake. Svenskene delte seg da i ulike tropper som herjet i Selbu, Stjørdal og Verdal på sin tilbaketur. Det heter seg at samtlige kirker ble brent.

En av de som holdt tradisjonsfortellingen best ved like, var avdøde Sara Raaen. Under et stevne for slekten Kristlok i 1995 fremførte hun sin selvskrevne prolog, som tydelig indikerer at røttene kom fra Skottland via Pommern. I Polen i dag forefinnes også slekter med navn som har tilnærmelsesvis lik stavemåte, eks. Krezelok. Siste stavelse -ok, blir som vår -sen (sønn av). Jeg har undersøkt med polske språkinstitutt. Den anerkjente språkforskeren, Zygmunt Klimek, med spesialdistrikt Silesia og Pomerania (Pommern), forteller meg at det ikke finnes noen sammenheng mellom polske navn og familienavnet Chrislock/Kristlok. Han heller også til at navnet er skotsk. Likeledes poengteres det faktum at personer fra andre land ofte for lett finner sammenligninger grunnet sin egen uttale, som ikke nødvendigvis er forenlig med navnets originale dialektmessige og nasjonal uttale. Med tanke på førstestavelsen Chris/krist, kan nevnes at Kreze betyr "håndtein, rokkehode, spinneside". Vi har ingen dokumentasjon foreløpig på hvor Kristloknavnet i Skjelstadmark stammer fra, ei heller om det var en prest som het Kristlok - og som i sin tur kan knyttes til "soga" om Bantjønna og Presteskogen. Men siden en del overleveringer innen ulike slektsgreiner har klart seg, er det en viss sannsynlighet for at det som har vært omtalt hittil i dette kapittelet har en viss berettigelse. Relaterte historie, satt inn i samtiden - vil uansett være viktig for vår tradisjons- og kulturarv. En annen tradisjonsfortelling tilsier at Per Håve skal ha pløyd opp en skatt på gården. Den lå i en forhøyning.

Dagens eiere av Kristlok: Per Steinar & Brit Edith Skogan

Kristlok har ofte vært omtalt som Auna blant lokalbefolkningen, og gården har nok vært så vel prestegård som investeringsobjekt. Lars Bastiansen, som ga altertavla til Værnes kirke, og var borgermester og rikeste mannen i Trondheim, eide en stund Kristlok. Men hans enke, den noe frigjorte Sussane Krabbe, som måtte skrifte for ”*Lejermaal i sit Ægteskap*”, var rask til å sirkulere eiendommen og pengene, og Kristlok kom etter hvert i hendene på general von Schultz og kverulanten Erik Meinholt. Senere kom offiseren Heidemann fra Hognes gård inn som eier. Hans sønn igjen var Eidsvollsmann. Så gjør vi et hopp til Rollaug Håkonsen Kristlok (1798-1876), hvis flere etterkommere reiste til Amerika. Dette førte til at Erik Krislok (1843-1923) fra Trøite vestre fikk tilsagn og skjøte på de ulike brukene, og opparbeidet Kristlok slik vi kjenner den i dag. Erik ble gift med Gjertrud Olsdatter Råen (1847-1927). De fikk 11 barn, blant annet Gjertinus - som ble neste bruker.

Hanna Sætran og Gjertinus Krislok 8. juli 1914

Gjertinus Krislok (1884-1961) ble i 1913 gift med Hanna Pedersdatter Sætran. De får sønnen Bjørn i november samme året. Så rammer tragedien familien. Hanna dør i august 1915, 22 år gammel. Da var hun gravid i 8 måned. Før hun døde ba hun om å få med gifteringen i grava. Sønnen Bjørn utdanner seg til veterinær, og fikk sammen med Anna Alfrida Skjærvold (1908-1999) fra Skatval datteren Hanna. Bjørn dør i 1953 kun 40 år gammel. Hanna gifter seg med John Skogan (1925-2004) i mars 1951 og overtok Kristlok fra sin bestefar i 1958.

Som 10-åring i 1944 mistet Hanna synet på det ene øyet. Hun kom til Rikshospitalet en mørk novemberdag for operasjon. Men grunnet luftangrep måtte de søke tilflukt i kjelleren, og operasjonen ble utsatt. Hanna erindrer hvor redd hun var når hun så tyskerne, og hun hører mest i dag flyalarmen og flyene over Oslo. Hennes smerte og redsel i forbindelse med det skadede øyet forsterket sinnsinntrykkene. Oppholdet på Rikshospitalet fikk dramatiske følger for Hanna. Krigens gang førte til utsettelse av nødvendig operasjon, og det gikk betennelse i

såret. Ny tur til sykehus, denne gangen til Trondheim i 1946. Synet kunne ikke reddes. Hanna er meget historieinteressert og engasjert med solide røtter og systematisk, verdifull arkivering.

Den 29. juni 1933 skulle far Gjertinus (49) og Bjørn (20) ta seg en fisketur til Møssjøen. Avtalen var at onkel Ingemar (59) skulle være med, og visstnok gå foran oppover, så skulle de to andre komme etter litt senere. Ingemar hadde tatt navnet Sætran fra gården han hadde tatt over. Da de kom frem til Møssjøen var ikke Ingemar å se. I ettertid er det noen som har fortalt at det ble hørt rop på veien mot vatnet. Gjertinus trodde at Ingemar hadde gått til Lina. Da dette ble avkreftet, ble det satt i gang leting. Ingemar ble funnet druknet i Møssjøen, og det merverdige var at han stod på ei hylle i vatnet. Men så var det uttrykket: *"Ei ulykke kommer sjelden alene"*. Fire år senere var Einar Sætran Krislok, sønn til den forulykkede Ingemar, på arbeid i Enakroken i Sverige. Lørdag den 16. oktober 1937, to dager før kommunevalget, skulle han ta seg hjem til Skjelstadmark. En kamerat som tok toget hjem fra samme arbeidssted, fortalte politiet at Einar hadde sagt han ville gå over Kluksdalen. Han bar en ryggsekk med mellom 12 og 18 kilo med snus. Einar brukte ikke snus selv, men hadde tenkt å selge snusen - som var mye billigere i Sverige, da som nå. Han beregnet å bruke kort tid, og hadde ikke utrustet seg for langt opphold, kun et par brødsiver. Einar Sætran kom ikke hjem slik som avtalt. Noen mente han hadde gått seg vill i grensefjellene, og allerede søndag dro to lastebiler med hegrasbygg til Stordalen for å lete.

Ingemar Sætran

Over helga ble det gått manngard på både norsk og svensk side, og det var plan om å sette inn Befalsskolen i Trondheim. Det var litt snøfokk i fjellet, men Einar var stor, sterk og meget fjellvant og det var utenkelig at han kunne ha gått seg permanent vill, kanskje midlertidig, men ville lett finne veien tilbake. Flere tenkte på sykdom og/eller fall som hadde skadet ham, og forhindret ham å komme videre. Lensmann Brenne i Hegra opplyste at noen hadde observert en person ved Rundhaugen, og at mye tyder på at Einar hadde gått over elva Ena, da det senere ble funnet spor som gikk i motsatt retning. Tankeleser (synsk) Emil Knudsen ble kontaktet. Han fortalte at han så Einar sitte ved bredden av ei elv med skadd rygg.

Den 26. oktober deltok fem ungdommer fra Hegra: Per Flå Trøite, Olav Vedul, Petter Hoven, Lars Kartum og Leif Gresseth, som alle var medlemmer av Hegra & Skjelstadmark Idrettslag. Sammen med seg hadde de en svensk kjentmann, Wennseth, innehaveren av pensjonatet på Storvallen. Videre deltok 10-12 svensker fra Storvallen, Handøl og Enafors.

Det hadde kommet inn observasjon fra en som hadde sett en person gå mot Storvallen, men som hadde snudd og gått tilbake mot Ena. Ved Sävedholm går det ei bro over Ena - og dit dro letemannskapet allerede klokken 0630 denne tirsdagen. To svensker, fotograf Harald Olsson og A. Löfgren tok en båt og rodde oppover elva som flyter ganske så brei og rolig gjennom landskapet. Tre kilometer ovenfor broa fant de Einar Sætran Krislok. Liket lå på meget grunt vann, så en del av kroppen lå over vannet. Einar lå med ansiktet ned og lua på hodet. Det syntes som han hadde stupt forover.

Olaug og Helge Hoven på Knotten, nærmest slekt av Einar i dag

Ryggsekken ble ikke funnet. Men det ble funnet en del papirer og diverse som tyder på at det hadde foregått en handel der. Men det var ikke spor etter andre. Hadde noen tatt seg nedover i det grunne elvevatnet innved bredden for å skjule sporene? Omtrent 50 m fra elvebredden synes det som Einar hadde forsøkt å samle sammen kvister og gress - kanskje for å lage et nattleie. Han hadde ikke maktet å brette av kvister fra busker. Det var tørrkvist, men ild var ikke gjort opp. Hegrasbyggen ble bedt om å ikke røre den forulykkede.

To statspolitimenn fra Østersund, som etter noen timer ankom åstedet, undersøkte liket med det samme det ble tatt opp av Ena. Undersøkelsen avkreftet enhver mistanke om noe mystisk i forbindelse med Einar Sætrans død. På avdøde ble det funnet både ur, lommebok og penger. Dessuten et halvt kilo med snus i lommene. Obduksjonen ble foretatt på Storlien av dosent E. G. Karlmark, som konkluderte med drukning. Det var ingen ytre tegn på vold. Saken ble henlagt. Liket ble torsdag den 28 brakt fra Storlien til Hegra.

Men det var noe som ikke stemte, mente nå enkelte. Hvorfor snusen i lommene? Hvor var ryggsekken? Ved elvebredden, på to steder var det fotspor som førte ut i elva, og dessuten på et sted var det tydelige merker etter fingrer i elvebredden. Det så mest ut som Einar hadde forsøkt å kripe opp av elva. Etter noen måneder og år døde *praten* ut, der den vel hadde blitt forsterket gjennom at far til Einar også druknet. Men selv i dag, er det undertoner hva gjelder skjebnen til Einar fra Skjelstadmark.

Det bekjentgjøres herved for slekt og venner, at vår kjære bror og onkel

Einar Sætran

omkom ved ulykkestilfelle, 35 år gammel.

Hegra den 29/10 1937.

Andreas Sætran.

Gjertrud og Alfred Hoven
f. Sætran.

*Fredag 16. juli 2010: f.v Trude Skogan, Rikard Stenseth, Jon-Helge Gresseth, Lars Ulstadvold, Hanna Krislok Skogan, Per Steinar Skogan, Brit Edith Skogan, Torgeir Skogan.
Foran: Katinka Selin Skogan og Irja Oline Skogan*

Ingen personer i Norge skriver for tiden navnet med t: Kristlok. Det finnes 9 personer i landet med etternavnet Krislok og 5 med navnet Chrislock som enten rent etternavn eller mellomnavn. Kristlok er et spennende navn. Et spennende navn ledsages vanligvis av spesielle historier. Det du har lest er bruddstykker fra historien tilknyttet gården Kristlok og

noen av dets tidligere beboere. Det hele er basert på alt fra usikre tradisjonsfortellinger til reelle handlinger og begivenheter, sorg og glede. Det er et langt sprang fra en mulig prest til en mulig uavklart hendelse ved ei elv i Sverige. Kanskje er det også et langt sprang fra Skottland til Skjelstadmark, men det kan være et kort sprang mellom livets fristelser og moral selv om man er prest eller taus. Historien om gården og relaterte familier har verken noen begynnelse eller slutt. Den bare fortsetter slik slekters gang alltid har gjort det. Navnet Kristlok er ganske så eksklusivt, men legger på ingen måte *lokk* på vår historie, heller tvert om.